

Dorota Panowek

Muzeum Niepodległości w Warszawie

Kronika Wydarzeń Muzeum Niepodległości w Warszawie

Lipiec/Sierpień/Wrzesień 2022

W westybulu górnym Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów prezentowano rzeźbę *Ekshumowany* Aliny Szapocznikow.

W sali księcia Janusza Radziwiłła (Pałac Przebendowskich/Radziwiłłów) można było oglądać wystawę „POliŚ o przeszłości – odkrycia archeologiczne i paleontologiczne w trakcie realizacji projektów dofinansowanych ze środków unijnych”. Współorganizacja: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej oraz Państwowe Muzeum Archeologiczne.

W sali wystaw czasowych (Pałac Przebendowskich/Radziwiłłów) prezentowano wystawę „Nasze zrywy powstańcze 1806–1918/19. Mogilno, Trzemeszno, Strzelno, Dąbrowa, Orchowo”. W projekcie uczestniczyło pięć gmin oraz powiat mogileński. Ekspozycja, poza aspektem przedstawienia chlubnej przeszłości i dorobku gmin dotyczącej zrywów niepodległościowych, była okazją do promocji i zaprezentowania samorządów. Obejmowała okres historyczny od Powstania Wielkopolskiego 1806/1807 do Powstania Wielkopolskiego 1918/1919, przez Powstanie Listopadowe, Powstanie Wielkopolskie i Powstanie Styczniowe.

W sali balowej (Pałac Przebendowskich/Radziwiłłów) można było oglądać wystawę „Sławę nam znaczone stworzyć”, zrealizowaną w ramach projektu „Pokolenie Polski Niepodległej”.

W Mauzoleum Walki i Męczeństwa prezentowano wystawę „Ecce Homo” Elżbiety Krajewskiej-Wagi – cykl siedmiu prac pt. „Twarze”.

wykonanych techniką linorytu na papierze czerpanym. Sześć z nich przedstawia twarze więźniów. Wszystkie one zwracają się ku tej jednej – głowie Chrystusa na Krzyżu, który był nadzieją dla więzionych, zgębnionych i skatowanych. Zaprezentowanie prac plastycznych w tym miejscu stanowiło formę hołdu złożoną byłym więźniom, którzy byli przesłuchiwanymi w siedzibie gestapo w al. Szucha.

W Galerii Brama Bielańska można było oglądać wystawę „RED-STORIES HERSTORIES. Magdalena Latosiewicz”.

W Galerii Plakatu Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej prezentowano wystawę „Dla szczęśliwej przyszłości naszych dzieci. Motyw dziecka w polskim plakacie i drukach propagandowych w latach 1945–1956”.

Na ogrodzeniu Muzeum Więzienia Pawiak, dzięki współpracy z Archiwum Akt Nowych oraz Środowiskiem Rodzin Żołnierzy Batalionu AK „Pięść”, można było oglądać wystawę plenerową poświęconą członkom Batalionu „Pięść”.

W lipcu i w sierpniu odbyły się warsztaty edukacyjne pod nazwą „Lato w mieście. Odkrywcy historii”.

Lipiec 2022

1 lipca: W muzeum w Tomaszowie Mazowieckim im. Antoniego hr. Ostrowskiego otwarto wystawę „Mjr Henryk Dobrzański Hubal 1897–1940” w ramach Roku mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala” na Mazowszu, ustanowionego przez Sejmik Województwa Mazowieckiego. Przygotowana została przez Muzeum Niepodległości, Stowarzyszenie „Hubalowa Rodzina” oraz Henryka Sobierajskiego, wnuka majora, pod patronatem Marszałka Województwa Mazowieckiego.

9–10 lipca: W wielu miejscowościach środowiska kresowe obchodziły lokalnie Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Męczeństwa i Ludobójstwa Kresowian. W dwóch z takich wydarzeń udział wzięli przedstawiciele Muzeum Niepodległości. Były to uroczystości zorganizowane przez Patriotyczny Związek Organizacji Kresowych i Kombatanckich w Kędzierzynie-Koźlu (9.07.2022), w których udział wzięł Zastępca Dyrektora ds. Administracyjnych Tomasz Jagodziński oraz obchody zorganizowane przez Stowarzyszenie Kulturalne „Krajobrazy” w Legnicy (10.07.2022), w których wzięł udział Jan Engelgard.

13 lipca: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej odbył się vernisaż wystawy „W nieszczęściu jedyny – generał Tadeusz Rozwa-

dowski (1866–1928)” współorganizowany przez Fundację GROM. Siła i Honor.

17 lipca: Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Męczeństwa i Ludobójstwa Kresowian – uroczystość przy Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie z udziałem wicemarszałka Sejmu RP Piotra Zgorzelskiego oraz Witolda Listowskiego, Prezesa Patriotycznego Związku Organizacji Kresowych i Kombatanckich, dr. Tadeusza Samborskiego Prezesa Stowarzyszenia Kulturalnego „Krajobrazy” oraz Andrzeja Łukawskiego z Porozumienia Pokoleń Kresowych.

22 lipca: Odbyły się uroczystości z okazji 78. rocznicy likwidacji niemieckiego więzienia na Zamku w Lublinie. Muzeum Więzienia Pawiak, oddział Muzeum Niepodległości, reprezentowała kierownik Joanna Gierczyńska, która wraz z innymi delegacjami uczestniczyła w mszy świętej celebrowanej w Kaplicy Trójcy Świętej, a następnie złożyła kwiaty w mauzoleum w baszcie na Zamku Lubelskim. Masowe rozstrzeliwania na Zamku Lubelskim rozpoczęto na kilka dni przed opuszczeniem Lublina przez Niemców. Akcję likwidacji więźniów przeprowadzono w dniach 19–22 lipca 1944 roku, a rozpoczęła się od transportu części skazańców z Zamku na Majdanek. Więźniów przewożono w hermetycznie zamkniętych ciężarówkach. Podczas przejazdu duszono ich gazami spalinowymi.

28 lipca: W Muzeum Więzienia Pawiak odbyły się uroczystości poświęcone 78. rocznicy likwidacji więzienia Pawiak. Program uroczystości, w oprawie honorowej Wojska Polskiego, zawierał przemówienia okolicznościowe, modlitwę ekumeniczną, złożenie wieńców pod Pomnikiem Drzewa Pawiackiego oraz część artystyczną – przedstawienie teatralne *Pawiak '44* w reżyserii Marii Reif – na podstawie wspomnień byłych więźniów z transportów likwidacyjnych Pawiaka.

Sierpień 2022

1 sierpnia: Z okazji 78. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego delegacja Muzeum Niepodległości złożyła kwiaty w miejscach pamięci przy Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów związanych z powstaniem, a także wzięła udział w uroczystościach pod pomnikiem gen. Stefana Roweckiego „Grota” i Polskiego Państwa Podziemnego. Oddano również hołd powstańcom, składając wieńce pod Pomnikiem Drzewa Pawiackiego i tablicą memoratywną na gmachu w alei J.Ch. Szucha 25.

1 sierpnia: W Muzeum Regionalnym w Jaśle otwarto wystawę „Mjr Henryk Dobrzański Hubal 1897–1940” w ramach Roku mjr. Henryka

Dobrzańskiego „Hubala” na Mazowszu, ustanowionego przez Sejmik Województwa Mazowieckiego.

1 sierpnia: W Bibliotece Narodowej odbyło się spotkanie „Dzieci’44”, poświęcone tym, którzy przeżyli Powstanie Warszawskie jako dzieci. Spotkanie zorganizowali: Biblioteka Narodowa, Narodowe Centrum Kultury, Biblioteka Warszawskiej Prowincji Kapucynów w Zakroczymiu. Wydarzenie zostało objęte patronatem honorowym Muzeum Niepodległości.

4 sierpnia: Pod tablicą upamiętniającą K.K. Baczyńskiego przy ul. Hołówki w Warszawie w 78. rocznicę śmierci poety zostały złożone kwiaty.

5 sierpnia: Delegacja Muzeum Niepodległości złożyła wieniec podczas uroczystości upamiętniającej zdobycie przez Batalion „Zośka” obozu „Gęsiówka”.

5 sierpnia: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej odbyło się zgromadzenie patriotyczne w związku z 158. rocznicą stracenia na stokach Cytadeli Warszawskiej Romualda Traugutta i członków Rządu Narodowego: Jana Jeziorańskiego, Rafała Krajewskiego, Romana Żulińskiego i Józefa Toczyskiego.

6 sierpnia: W Siedlcach odbył się MazoPiknik. Na tym wydarzeniu swoje stoisko miało Muzeum Niepodległości w Warszawie. Podczas pikniku goście mogli zaznajomić się z ofertą wydawniczą Muzeum, poświęconą m.in. Bitwie Warszawskiej.

6 sierpnia: W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów, w ramach cyklu „Familijna sobota” odbyły się warsztaty edukacyjne *Mazurek Dąbrowskiego „hit” nieśmiertelny*.

13 sierpnia: W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów miało miejsce wydarzenie „Otwarty Pałac” w ramach obchodów 102. rocznicy Bitwy Warszawskiej 1920 roku. Muzeum przygotowało niezwykle ciekawy program, między innymi kuratorskie zwiedzanie wystawy „Polonia Restituta. O niepodległość i granice 1914–1921”, kiermasz wydawnictw muzealnych poświęconych Bitwie Warszawskiej oraz koncert piosenek z okresu XX-lecia międzywojennego pt. *Powróćmy jak za dawnych lat*. Koncert rozpoczął się o godz. 17.00. Artyści wyśpiewali klimat tamtych czasów, wyczarowali świat międzywojnia. Pięknie ubrani, w kostiumach z epoki przenieśli widzów do eleganckich, elitarnych lokali i na gwarne, pełne humoru ulice. Z balkonu Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów niosły się niezapomniane, przedwojenne szlagiery z kabaretów i czarno-białych filmów: *Powróćmy jak za dawnych lat*, *Tango Milonga*, *Odrobinę*

szczęścia w miłości, *Już taki ze mnie zimny drań* i inne. Aurelia Sobczak obdarzyła widownię ciekawostkami, anegdotami i dowcipami z tamtych czasów. Tę muzyczną, niezwykłą ucztę zaserwowali publiczności wyjątkowi, utalentowani, pełni emocji i wrażliwości artyści scen polskich: Barbara Drożdżyńska, Marek Ravski i wspomniana Aurelia Sobczak.

14–15 sierpnia: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej miało miejsce wydarzenie „Otwarta Cytadela”. Program edukacyjny dni otwartych obejmował kuratorskie zwiedzanie wystawy stałej w Muzeum X Pawilonu, projekcję filmu *Zapomniany Generał – Tadeusz Jordan-Rozwadowski* oraz kuratorskie zwiedzanie wystawy czasowej pt. „W nieśczęściu jedyny – generał Tadeusz Jordan Rozwadowski (1866–1928)”.

21 sierpnia: Odbył się Mazowiecki Festiwal „Zdrowo na Ludowo” w Warce, zorganizowany przez Samorząd Powiatu Grójeckiego w ramach Mazowieckich Dożynek 2022, który zgromadził Koła Gospodyń Wiejskich z terenu całego Mazowsza. Impreza miała miejsce na Winiarach, usytuowanych w północno-wschodniej części Warki, na nadpilickiej skarpie. Park przy Muzeum imienia Kazimierza Pułaskiego gościł setki zainteresowanych kulturą ludową i edukacją. Swoje stoiska edukacyjne zaprezentowały muzea z Warszawy, Płocka, Sierpca, Szydłowca oraz Radomia. Muzeum Niepodległości w Warszawie reprezentował Tomasz Jagodziński, Zastępca Dyrektora ds. Administracyjnych.

21 sierpnia: Odbyło się wydarzenie „Otwarty Pawiak”, zorganizowane w ramach obchodów 78. rocznicy wysadzenia w powietrze Pawiaka przez Niemców. Podczas wizyty w Muzeum zwiedzający mogli uczestniczyć w oprowadzaniu po ekspozycji oraz wysłuchać prelekcji poświęconej ostatnim dniom więzienia przy ulicy Dzielnej.

26 sierpnia: W siedzibie głównej Muzeum Niepodległości mieliśmy przyjemność gościć Radę Krajową Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych Rzeczypospolitej Polskiej. Gości powitał Dyrektor Muzeum Niepodległości w Warszawie dr Tadeusz Skoczek oraz Zastępca Dyrektora ds. Administracyjnych Tomasz Jagodziński. Tematem przewodnim spotkania była ocena bieżącej działalności Rady Krajowej Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych Rzeczypospolitej Polskiej i ustalenie programu do przygotowywanego walnego zgromadzenia.

27 sierpnia: W Żyrardowie odbył się kolejny MazoPiknik z udziałem przedstawicieli Muzeum Niepodległości.

29 sierpnia: W Galerii W-Z otwarto przygotowaną przez Muzeum Niepodległości wystawę o mjr. Hubalu pt. „Hubal. Henryk Dobrzański 1897–1940”. Wiele tysięcy ludzi codziennie korzystających ze schodów

ruchomych na trasie W-Z miało szansę poznać wyjątkową historię majora Henryka Dobrzańskiego. Wystawę stworzyli pracownicy Muzeum Niepodległości wraz ze Stowarzyszeniem „Hubalowa Rodzina” oraz wnukiem majora, Henrykiem Sobierajskim. Patronat nad wystawą objął Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik.

30 sierpnia: W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów odbyło się spotkanie pt. „Podróż Ekshumowanego”. Rzeźba Aliny Szapocznikow wyruszyła w kolejną podróż, tym razem do Kordegardy. Galerii Narodowego Centrum Kultury, gdzie eksponowano ją na wystawie „Pożoga. Wystawa w 83. rocznicę wybuchu II wojny światowej”. Na „pożegnaniu”, które prowadziła dr Beata Michalec, Zastępca Dyrektora ds. Programowych, gośćmi byli Aleksander Ferens – Burmistrz Dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawy, Jadwiga Zakrzewska – Przewodnicząca Komisji Kultury i Dziedzictwa Narodowego Sejmiku Województwa Mazowieckiego, Andrzej Bieńkowski – Zastępcę Dyrektora ds. Administracji i Projektów Edukacyjnych Narodowego Centrum Kultury oraz Agnieszka Bebłowska-Bednarkiewicz z Działu Edukacji Kulturalnej NCK. Małgorzata Karolina Piekarska, Kierownik Działu Zbiorów MN przedstawiła sylwetkę rzeźbiarki oraz jej dzieło.

31 sierpnia: W Pasażu Simonsa odbyły się uroczystości związane z 78. rocznicą zbombardowania przez lotnictwo niemieckie kwater batalionu „Chrobry I”. W wyniku bombardowania zginęło ok. 300 osób, w tym 200 żołnierzy. Po wojnie zidentyfikowano tylko kilkudziesięciu z nich. Podczas uroczystości odczytano apel poległych, zmarłych uczczono minutą ciszy oraz złożono wieńce przed pomnikiem. W imieniu Muzeum Niepodległości wieńiec złożyła kierownik Działu Zbiorów Małgorzata Karolina Piekarska.

Wrzesień 2022

1 września: Delegacja Muzeum Niepodległości wzięła udział w otwarciu wystawy „Pożoga. Wystawa w 83. rocznicę wybuchu II wojny światowej” w Galerii Kordegarda Narodowego Centrum Kultury, gdzie prezentowana była m.in. rzeźba *Ekshumowany* Aliny Szapocznikow ze zbiorów Muzeum Niepodległości.

1 września: Przedstawiciele Muzeum Niepodległości w hołdzie wszystkim ofiarom II wojny światowej złożyli symboliczną wiązanekę kwiatów pod pomnikiem Pawiackiego Drzewa. Delegację stanowili: dr Beata Michalec, Zastępca Dyrektora ds. Programowych, Joanna Gier-

czyńska, Kierownik Muzeum Więzienia Pawiak oraz Mariusz Wanarski, adiunkt w Muzeum Więzienia Pawiak.

2 sierpnia: Odbyły się uroczystości upamiętniające 79. rocznicę buntu w Obozie Zagłady Treblinka II, które zgromadziły przedstawiciele najwyższych władz państwowych, samorządowych, członków korpusu dyplomatycznego, duchowieństwo oraz oficjalne delegacje z Polski i zagranicy oraz licznie przybyłych członków społeczności żydowskiej i polskiej. Gościem honorowym była Ada Krystyna Willenberg, wdowa po więźniu SS-Sonderkommando Treblinka Samuelu Willenbergu. Muzeum Niepodległości reprezentowała kustosz Joanna Gierczyńska, Kierownik Muzeum Więzienia Pawiak.

2 września: W Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy Końskie otwarto wystawę „Mjr Henryk Dobrzański Hubal 1897–1940” w ramach Roku mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala” na Mazowszu, ustanowionego przez Sejmik Województwa Mazowieckiego.

3 września: Odbyło się Narodowe Czytanie *Ballad i romansów* Adama Mickiewicza. W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów prowadzili je Michał Rybak (Dział Edukacji MN) i Teresa Kołakowska (Akademia Seniora), w Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej: Michał Cieślak i Karina Lewicka.

4 września: Na polanie w Puszczy Kampinoskiej odbyły się uroczystości z okazji 78. rocznicy bitwy pod Pocięchą. Muzeum Niepodległości reprezentowała kustosz Joanna Gierczyńska, Kierownik Muzeum Więzienia Pawiak.

7–9 września: W Sztutowie odbyło się XI\XII Forum Pamięci. Seminarium polskich muzeów martyrologicznych zorganizowane przez Auschwitz Memorial / Muzeum Auschwitz oraz Muzeum Stutthof / Stutthof Museum. Muzeum Niepodległości reprezentowały dr Beata Michalec, Zastępca Dyrektora ds. Programowych oraz kustosz Joanna Gierczyńska, Kierownik Muzeum Więzienia Pawiak.

8 września: Odbyła się konferencja podsumowująca wystawę „POIŚ o przeszłości. Odkrycia archeologiczne i paleontologiczne w trakcie realizacji projektów dofinansowanych ze środków unijnych”. W spotkaniu udział wzięli: Dyrektor Departamentu Programów Infrastrukturalnych w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej, kurator wystawy i zastępca dyrektora Państwowego Muzeum Archeologicznego dr Wojciech Borkowski, dyrektor Muzeum Niepodległości dr Tadeusz Skoczek, Jakub Wrzosek z Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz p.o. dyrektora Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce Marzena Guz-Vetter.

8 września: Na cmentarzu powązkowskim w Warszawie odbyły się uroczystości poświęcone 83. rocznicy wyboru prezydenta Stefana Starzyńskiego na stanowisko Komisarza Cywilnego przy Dowództwie Obrony Warszawy. Przy symbolicznym grobie prezydenta na warszawskich Powązkach złożono kwiaty i zapalono znicze. Wydarzenie zorganizował zarząd główny Towarzystwa Przyjaciół Warszawy. Obecna na obchodach była Renata Marut – Prezes Zarządu Głównego TPW, a także delegacje z oddziałów Bródno, Stare Miasto, Powiśle oraz oddziału Akademickiego i Nauczycielskiego. Na uroczystości przybyły także delegacje szkolne: LO 45 im. R. Traugutta, SP nr 30 im. Powstańców 1863, SP nr 357, SP nr 42 im. K.I. Gałczyńskiego i SP nr 72 im. Przyjaciół Grochowa. W obchodach wzięli udział także przedstawiciele Muzeum Niepodległości w Warszawie – Maciej Jakubowski i Piotr Maroński z Działu Historii i Badań Naukowych. Fragment życia prezydenta Stefana Starzyńskiego przedstawiła młodzieży Wiesława Dłubak-Bełdycka. Spotkanie prowadził Radosław Potrac.

10 września: W Parku Wolności przy Muzeum Powstania Warszawskiego odbył się Wielki Finał międzymuzealnej gry „Raz, dwa, trzy warszawiakiem jesteś Ty!”. Hasło tegorocznej edycji brzmiało: „Wielcy znani i nieznani”. Po raz dwunasty bawiliśmy się wspólnie przez całe wakacje. 35 placówek i blisko 3500 osób brało udział w zabawie, przygotowano tysiąc nagród dla prawie 100 rodzin, które były we wszystkich miejscach. Mnóstwo ciekawych miejsc i zagadek czekało na wakacyjnych detektywów. Dowiedzieliśmy się o znanych i cenionych naukowcach, wynalazcach. Poznawaliśmy także wspaniałych ludzi, którzy nie zawsze są obecni na pierwszych stronach gazet, ale warci są poznania ze względu na swoje dokonania dla Polski i Warszawy. Muzeum Niepodległości reprezentował dr Krzysztof Bąkała.

10 września: W Seminarium Polskim w Paryżu odbyło się XXIV Międzynarodowe Sympozjum Biografistyki Polonijnej „Polacy w Paryżu”.

10 września: Armenian Foundation wraz z Muzeum X Pawilonu zorganizowało Dzień Ormiański. Podczas tego wydarzenia można było wysłuchać prelekcji pt. *Ormianie polscy dawniej i dziś*, spróbować potraw ormiańskiej kuchni, zagrać w gry planszowe, obejrzeć film *Leopold Kriżar – ormiański Cichociemny* i wysłuchać koncertu tradycyjnej muzyki w wykonaniu zespołu Musa Ler Project.

10 września: 30. edycja Europejskich Dni Dziedzictwa w Muzeum Więzienia Pawiak. Robert Hasselbusch wystąpił z prelekcją *Babcia najlepszą szkołą życia – przekazy byłych więźniów Pawiaka*. Przypomniał,

że wiedzę o przeszłości czerpiemy z różnych przekazów, w tym między innymi z relacji naszych krewnych. Dziedzictwo dziadków, ich opowieści służą jako wskazówka na przyszłość dla kolejnych pokoleń. Słowa „Babcia najlepszą szkołą życia”, to określenie wnuków Marii Ginter, jednej z kobiet osadzonych w więzieniu gestapo na Pawiaku. W swoich relacjach dawni więźniowie informują o batalii, którą musieli stoczyć w okresie okupacji. Z ich słów możemy się dowiedzieć, jakie czynniki pomogły im przetrwać ten niezwykle trudny czas. Niekiedy informują nas, co pomogło im ułożyć na nowo życie po wojennej połodze. Ich wspomnienia to realizacja w praktyce powiedzenia, że historia jest nauczycielką życia. Opisywana prelekcja przybliżyła sylwetki wybranych więźniów Pawiaka oraz fragmenty ich relacji, mogące stanowić przesłanie dla kolejnych pokoleń.

11 września: W ramach 30. edycji Europejskich Dni Dziedzictwa, odbywających się pod hasłem „Połączeni dziedzictwem”, w Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej odbył się spacer edukacyjny pt. „Mniejsza twierdza Mazowska” oraz projekcja filmu *Człowiek świętego imienia – rzecz o Romualdzie Traugutcie* (reż. Leszek Wasiuta, Teresa Gordon).

12–13 września: W Europejskim Centrum Solidarności w Gdańsku odbył się Kongres poświęcony inicjatywom obywatelskim i wolontariuszom społecznym „Solidarni w rozwoju – Aktywni w rozwoju”. Organizowany był przez miasto Gdańsk w ramach Gdańskiego Tygodnia Demokracji i Europejskiej Stolicy Wolontariatu Gdańsk 2022, przy współpracy z Fundacją im. Batorego. W kongresie wzięli udział m.in. Prezydent Gdańska Aleksandra Dulciewicz, były wicepremier prof. Jerzy Hausner, marszałek województwa pomorskiego Mieczysław Struk, wicemarszałek województwa pomorskiego Leszek Bonna czy Prezes Fundacji im. Batorego Edwin Bendyk. Muzeum Niepodległości reprezentował Maciej Jakubowski.

14 września: Na terenie cmentarza w Palmirach odbyły się uroczystości z okazji 83. rocznicy wybuchu II wojny światowej. Muzeum reprezentowała kustosz Joanna Gierczyńska, Kierownik Muzeum Więzienia Pawiak.

14 września: W Pałacu Przebendowskich/ Radziwiłłów odbyło się spotkanie autorskie z dr Beatą Michalec, autorką książki o Stefanie Starzyńskim, obejmującej okres 1934–1939. W ponad 1000-stronicowej publikacji autorka ukazuje pracę, dorobek i wysiłek, jaki prezydent Starzyński włożył wraz ze swoimi współpracownikami w to, aby Warszawa

zmieniła swoje oblicze. Gośćmi wydarzenia byli Burmistrz Dzielnicy Śródmieście Aleksander Ferens, Kinga Solarek (Radna Dzielnicy Białołęka), Elżbieta Kocik (Radna Dzielnicy Białołęka) oraz kpt. Feliks Waśkiewicz ps. „Czarny”, powstaniec warszawski, żołnierz AK.

15–17 września: Muzeum Niepodległości wzięło udział w Jesiennych Targach Książki, odbywających się w Arkadach Kubickiego oraz Ogrodach Zamku Królewskiego w Warszawie. W programie wydarzenia były spotkania autorskie z dr Beatą Michalec (publikacja *Stefan Starzyński – gospodarz stolicy w latach 1934–1939*), dr. Jackiem Żurawskim (publikacja *Wileńska prasa konspiracyjna w latach 1939–1945*) oraz Olgierdem Łukaszewiczem (publikacja *Wojciech Bogumił Jastrzębowski. W 190. rocznicę wydania Konstytucji dla Europy*).

17 września: W 83. rocznicę agresji Związku Sowieckiego na Polskę i z okazji Dnia Sybiraka delegacja Muzeum Niepodległości złożyła wieniec pod pomnikiem Poległym i Pomordowanym na Wschodzie na skwerze Matki Sybiraczki.

17 września: Spacer edukacyjny po Żoliborzu Oficerskim w ramach 30. edycji Europejskich Dni Dziedzictwa. Połączeni Dziedzictwem, trasą od pl. Wilsona do domu, w którym mieszkał Jacek Kuroń, przywódca opozycji w czasach PRL i minister pracy. Żoliborz to jedna z najładniejszych dzielnic Warszawy, charakteryzująca się pięknymi willami i ogrodami. Kolonia oficerska powstała w pierwszej połowie lat 20. wokół Cytadeli Warszawskiej. Na nowo została odkryta tuż po odzyskaniu przez państwo polskie niepodległości, kiedy stała się miejscem życia polskiej inteligencji. W programie spaceru był m.in.: park Żeromskiego, Fort Sokolnickiego, plac Słoneczny, dom przy Kaniowskiej 21, w którym mieszkała Alina Janowska, willa gen. Józefa Hallera, posesja Witolda Lutosławskiego, dawna galeria Bożeny i Alicji Wahl oraz pomnik 1. Dywizji Pancerniej gen. Stanisława Maczka przy pl. Inwalidów. Spacer prowadził Michał Rybak, kustosz Działu Edukacji Muzeum Niepodległości w Warszawie.

18 września: W ramach 30. edycji Europejskich Dni Dziedzictwa w Pałacu Przebendowskich/ Radziwiłłów odbyła się Rodzinna Niedziela pod hasłem „Kaligraficzna podróż w czasie”. Goście w poszukiwaniu kałamarzy, piór i rękopisów udali się na wycieczkę po wystawach. Przyjrzeni się na czym i w jaki sposób pisano. Wspólnie zastanowili się, co odróżnia dawne pismo odręczne od współczesnego, aby, na podstawie zdobytej wiedzy, spróbować swoich sił w praktycznym pisaniu. Było to pretekstem do przyjrzenia się i poprawienia pisma codziennego.

20 września: W Muzeum Narodowym Ziemi Przemyskiej w Przemyśle otwarto wystawę „Mjr Henryk Dobrzański Hubal 1897–1940” w ramach Roku mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala” na Mazowszu, ustanowionej przez Sejmik Województwa Mazowieckiego.

22 września: W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów, siedzibie głównej Muzeum Niepodległości, odbyła się kolejna edycja wyjątkowego wydarzenia – XVI Gala Nagród im. Andrzeja Potoka. Laureatami honorowej nagrody za 2021 rok, ustanowionej przez Ogólnopolską Komisję Historyczną Ruchu Studenckiego, zostali: Waldemar Dąbrowski, Jarosław Janowski, Tadeusz Pilat, Ryszard Pracz.

23 września: W Galerii Plakatu Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej odbył się finał wystawy „Dla szczęśliwej przyszłości naszych dzieci. Motyw dziecka w polskim plakacie i drukach propagandowych w latach 1945–1956”.

22–23 września: W Muzeum Niepodległości odbyła się Festiwal Filmów Przeciw Wojnie – EDUKINO, którego organizatorem była Fundacja Innowacji Społeczno-Kulturalnych. Podczas dwóch dni festiwalowych projekcji w Muzeum Niepodległości pokazano 25 krótkich filmów poświęconych szeroko rozumianej wojnie, zarówno wydarzeniom wojennym i ich uczestnikom, jak i „wojnom”, jakich ludzie i społeczności doświadczają w sobie albo toczą między sobą w warunkach pokoju. Filmy wybrane spośród 750 nadesłanych z całego świata, w tym liczne dokumenty, pokazały wojnę, przemoc i ich źródła, dokumentując ogrom cierpień, jakie niosą. Widzowie mierzyli się z trudnymi pytaniami. Jak „rodzi się” wojna? Gdzie ukrywają się jej „zarodki” – źródła wrogości, konfliktu, przemocy... ingerencji zbrojnej. Co „żywi” wojnę? Co sprzyja eskalacji konfliktów, zarówno w relacjach międzyludzkich, jak i w skali relacji międzynarodowych? Co wojna wyzwała w człowieku – szerokie spektrum, od bezradności przez heroizm po zdradę... Czy można zaleczyć pamięć i zadane przez wojnę rany? Pokazano wojnę z perspektywy walczących i ofiar walki, z perspektywy dzieci i ludzi zmagających się z cierpieniem i lękiem, które są efektem wojny. Były też dokumenty pokazujące naznaczone wojną losy całych narodów i źródła siły, która pozwala przetrwać. Zaprezentowano obrazy z krwawiącej Ukrainy, ale również subtelną przemoc tam, gdzie jej nikt nie zauważa i jej ponure konsekwencje.

Na zakończenie festiwalu, 23 września przyznano symboliczne nagrody dla laureatów, dwie statuetki: Złoty Kopernik za najlepszy krótki film o wojnie w świecie i Złoty Kopernik za najlepszy krótki film o „wojnie” w życiu codziennym.

24 września: Na pożegnanie lata Muzeum Niepodległości przygotowało wyjątkową atrakcję – przejazd autobusem „Ogórek” po oddziałach Muzeum Niepodległości w Warszawie. To była wspaniała okazja, aby w jednym dniu odwiedzić Pałac Przebendowskich/Radziwiłłów, Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej, Muzeum Więzienia Pawiak oraz Mauzoleum Walki i Męczeństwa. W czasie przejazdów przewodnik przybliżył historię związaną z odwiedzanymi miejscami.

26 września: Na dziedzińcu głównym Ministerstwa Edukacji i Nauki w al. Szucha 25 odbył się wspólny briefing prasowy prezesa IPN dr. Karola Nawrockiego, Dariusza Piontkowskiego Sekretarza Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki oraz dyrektora generalnego MEiN Sławomira Adamca, w czasie którego zaprezentowali wspólne wydawnictwo IPN i MEiN – album Grzegorza Miki i Patryka Pleskota pt. *Szucha 25. Pierwsze ministerstwo wolnej Polski* i zainaugurowali konferencję naukową. W wydarzeniu uczestniczył Dyrektor Muzeum Niepodległości dr Tadeusz Skoczek, który otrzymał okolicznościowy medalion oraz dyplom z rąk Dariusza Piontkowskiego Sekretarza Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki oraz dyrektora generalnego MEiN Sławomira Adamca. Tego samego dnia na gmachu Ministerstwa Edukacji i Nauki odsłonięto tablicę informującą o przyznaniu przedwojennej siedzibie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego statusu pomnika historii. W budynku ministerstwa znajduje się Mauzoleum Walk i Męczeństwa – filia Muzeum Więzienia Pawiak, oddziału Muzeum Niepodległości. W tym miejscu podczas drugiej wojny światowej ulokowano niemiecki Urząd Komendanta Policji Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa Dystryktu Warszawskiego. Od tamtej pory adres Szucha 25 kojarzy się z miejscem męczeństwa Polaków i jest symbolem martyrologii narodu polskiego i niemieckiego terroru okupacyjnego. Mauzoleum na Szucha 25 jest jednym z najlepiej zachowanych miejsc niemieckiej nazistowskiej kaźni Polaków w Warszawie.

26 września: W Gminnym Ośrodku Kultury i Bibliotece Gminy Gaworzyce otwarto XI Festiwal „Jesienny romans – barwy miłości różnych narodów” im. Lidii Nowikowej, pod honorowym patronatem dr. Tadeusza Skoczka Dyrektora Muzeum Niepodległości w Warszawie. To wydarzenie o wysokim poziomie artystycznym, które pozwala przenieść się w muzyczną podróż w rejony miłości i namiętności, pośród najpiękniejszych piosenek i romansów w języku polskim, włoskim, francuskim, chorwackim, węgierskim, czeskim, łotewskim, niemieckim oraz innych. Festiwal zakończył się 2 października koncertem galowym w Akademii Rycerskiej w Sali Maneżowej w Legnicy.

27 września: Z okazji 83. rocznicy powstania Polskiego Państwa Podziemnego delegacja Muzeum Niepodległości złożyła wieńce pod pomnikiem gen. Stefana Roweckiego „Grota” oraz pod pomnikiem Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej.

28 września: W Muzeum Romantyzmu w Opinogórze odbyła się uroczystość wręczenia nagród i honorowych wyróżnień w konkursie „Mazowieckie Zdarzenia Muzealne – Wierzba”. W tegorocznej edycji Muzeum Niepodległości otrzymało dwa wyróżnienia: w kategorii „Projekt edukacyjny” za projekt pt. „Rok Norwida w Muzeum Niepodległości w Warszawie” oraz w kategorii „Wydawnictwo muzealne” za publikację *Galeria Malarstwa Historycznego*.

28 września: Wernisaż wystawy czasowej „Witaj szkoło! Plakaty dotyczące rozpoczęcia roku szkolnego w minionej epoce PRL” w Galerii Plakatu Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej zgromadził liczną młodzież. Głos zabrali Dyrektor Muzeum Niepodległości Tadeusz Skoczek oraz Zastępca Dyrektora ds. Programowych Beata Michalec, którzy zachęcali uczniów do zapoznania się z dziełami sztuki graficznej stworzonymi przez wybitnych artystów Polskiej Szkoły Plakatu z okresu PRL. Na wernisażu zostały również rozdane katalogi tematycznie pokrewnej wystawy czasowej *Dla szczęśliwej przyszłości naszych dzieci...* oraz *Krystyna Krahełska. Opowieść o dziewczynie, która oddała swoją twarz Syrence Warszawskiej*. Uczniowie zostali również oprowadzeni po ekspozycji stałej Muzeum X Pawilonu, aby mogli pogłębić swoją wiedzę na temat historii tego miejsca.

29 września: W ramach Akademii Bemowskiego Seniora w Bemowskim Centrum Kultury odbył się wykład dr Beaty Michalec, Zastępcy Dyrektora Muzeum Niepodległości ds. Programowych. Autorka publikacji o Stefanie Starzyńskim przybliżyła postać prezydenta oraz jego działalność jako gospodarza stolicy w latach 1934–1939.

29 września: W westybulu górnym Pałacu Przebendowskich/ Raziwiłłów zaprezentowano popiersie Henryka Toruńczyka, ostatniego dowódcy Dąbrowszczaków, autorstwa Barbary Zbrożyny. Spotkanie prowadziły dr Beata Michalec, Zastępca Dyrektora ds. Programowych Muzeum Niepodległości oraz Weronika Krzemień z Działu Zbiorów. Wzięli w nim udział m.in. córka Barbara Toruńczyk, Jeremi Galdamez Muñoz ze Stowarzyszenia Ochotnicy Wolności, wybitna aktorka Maja Komorowska, Aleksander Smolar, prezes Fundacji im. Stefana Batorego oraz dziennikarz Seweryn Blumsztajn. Wydarzenie było kontynuacją prezentacji twórczości polskich rzeźbiarek, które – tak jak Barbara

Zbrożyna – otrzymały swoje alejki w Parku Promenada i Morskie Oko, czyli Aliny Szapocznikow, Ludwiki Nitschowej, Marii Jaremy i Katarzyny Kobro.

29–30 września: Muzeum Niepodległości wzięło udział w XXVII Targach Wydawców Katolickich w Arkadach Kubickiego i w Ogrodach Zamku Królewskiego. Wydarzenie trwało do 2 października.

30 września: We Włodawie odbyła się uroczystość *Znad Wisły... nad Bug*, upamiętniająca pobyt Krystyny Kraheńskiej w latach 1943/1944 na Ziemi Włodawskiej. Na zaproszenie m.in. Wiesława Muszyńskiego, burmistrza Włodawy w wydarzeniu wzięła udział dr Beata Michalec, Zastępca Dyrektora ds. Programowych Muzeum Niepodległości. Towarzyszyła jej Weronika Krzemień z Działu Zbiorów. Podczas uroczystości została odsłonięta ławeczka pomnikowa Krystyny Kraheńskiej.

Dorota Panowek